

# *Trestný čin – objekt kriminálno-policaijného poznania*

## *A criminal offence – an object of criminally-police cognition*

---

MONIKA HULLOVÁ<sup>1</sup>, MIROSLAV LISOŇ<sup>2</sup>

---

### **Abstrakt**

Autori v príspevku predkladajú odbornej verejnosti základnú štruktúru kriminálnej charakteristiky trestného činu, ktorá v súlade s ich názormi predstavuje významný poznávací prostriedok, ktorý príslušníci polície využívajú pri účelovej realizácii kriminálno-policaijného poznania. Kriminálno-policaijné poznanie je elementárnou súčasťou policaijného konania. V súlade s platnou legislatívnou úpravou predstavuje systémovú realizáciu spravodajskej činnosti, operatívno-pátracej činnosti a vyšetrovania pri poznávaní trestných činov.

### **Kľúčové slová**

trestný čin, kriminálno-policaijné poznanie, operatívno-pátracia činnosť, spravodajská činnosť, vyšetrovanie, objekt poznania, objekt kriminálno-policaijného poznania

### **Abstract**

In the paper the authors proposes to scientific public a basic structure of criminal characteristic of a criminal offence, which represents an important mean of cognition in coherence with their opinions. A criminally-police cognition is an elementary part of police cognition. In coherence with a valid legislation, it represents a systematic conduction of criminal intelligence, operative and searching activity, and investigation during cognition of crimes.

### **Key words**

A criminal offence, criminally-police cognition, operative and searching activity, criminal intelligence, investigation, an object of cognition, an object of criminal police cognition

---

<sup>1</sup> doc. JUDr. Monika Hullová, Ph.D., Katedra kriminálnej polície, Akadémia Policaijného zboru v Bratislave

<sup>2</sup> prof. Ing. Miroslav Lisoň, Ph.D., Katedra kriminálnej polície, Akadémia Policaijného zboru v Bratislave

„VŠETKA SKÚSENOSŤ K NÁM PRICHÁDZA PROSTREDNÍCTVOM URČITÉHO „MODU“. MODUS (SPÔSOB) JE CELKOVOU OBLASŤOU ÚVAH, KONKRÉTNYM, KONZISTENTNÝM NÁHLADOM NA SVET. NEJDE VLASTNE O POHĽAD NA SVET, SKÔR O SVET SÁM PRE SEBA, S VLASTNÝMI PRAVIDLAMI, NORMAMI, ZVYKLOSŤAMI A PRINCÍPMI FUNGOVANIA. TEORETICKY JE MOŽNÝ AKÝKOLVEK POČET MODU, NAJZNÁMEJŠIE SÚ VŠAK PRAX (TO JEST VŠEDNÝ ŽIVOT), VEDA A HISTÓRIA. PRAX PREDSTAVUJE SVET TÚŽOB A NECHUTÍ, RADOSTI A BOLESTI, ÚŽITKU A ŠKODY, DOBRÉHO A ZLÉHO, SPRÁVNEHO A NESPRÁVNEHO. IDE O DÔLEŽITEJŠÍ MODUS (AK JE TO LEN Z JEHO VLASTNÉHO HL'ADISKA), PRETOŽE NAŠE PREŽITIE ZÁVISÍ NA TOM, ČI A AKO HO OVLÁDAME.“

Michael Oakeshot<sup>3</sup>

### 1. Kriminálno-polícajné poznanie

Spravodajská činnosť, operatívno-pátracia činnosť a policajné vyšetrovanie sú súčasťou štruktúry policajného konania. Pri poznávaní určitých trestných činov v policajnej praxi tieto špeciálne činnosti tvoria systém. Pre potreby policajnej praxe a teórie je vhodné, ak je tento systém skúmaný, vysvetľovaný a projektovaný ako jednotný celok, ktorý je vhodné označiť termínom kriminálno-polícajné poznanie.

Spravodajská činnosť, operatívno-pátracia činnosť a vyšetrovanie vykazujú charakter techník (postupu), ktoré sú v súlade s identifikovanou potrebou (účelovo) integrované v systéme kriminálno-polícajného poznania. Tieto činnosti pri plnení stanovených úloh predstavujú variantné spôsoby postupov v štruktúre tohto systému.

Na základe dosiahnutých výsledkov z aplikovaného výskumu pri verifikácii uvedených hypotéz je možné využiť celú plejádu argumentov.

Praktickú opodstatnenosť kriminálno-polícajného poznania potvrdzujú výsledky a efekty, ktoré sú príslušníkmi polície dosahované pri plnení stanovených úloh. Ich analýzou je možné dospieť k záveru, že systémová realizácia kriminálno-polícajného poznania (využívaním kompetencií - právna regulácia + zodpovednosť) pozitívne ovplyvňuje úroveň objektivity, účinnosti a efektivity pri poznávaní trestných činov. Je tomu tak preto, lebo za určitých situácií v tomto postupe príslušníci polície:

- získavajú informácie, na základe ktorých orgány činné v trestnom konaní môžu začať trestné stíhanie a vzniesť voči konkrétnym osobám obvinenia a vykonávať dokazovanie,
- zhromažďujú informácie o kriminálnej scéne a dôkladnou analytickou prácou vypracovávajú podklady potrebné na systematické, ofenzívne, cieľavedomé

<sup>3</sup> ŽEGKLITZ, J. Velké postavy politické filosofie, s. 48.

pôsobenie proti kriminalite,

- *penikajú do organizačnej štruktúry kriminálnych skupín (organizované, zločinecké, extrémistické, teroristické), predovšetkým neobmedzujú sa len na zisťovanie informácií o páchateloch bezprostredne vykonávajúcich trestný čin, ale predovšetkým o osobách, ktoré stoja v pozadí, riadia trestnú činnosť, o finančníkoch a právnych poradcov, ktorí zabezpečujú ich ochranu,*
- *kontrolujú a deštruujú logistiku kriminálnych skupín a zisťujú zámery a plány súvisiace s páchaním ďalšej trestnej činnosti skôr, než je spáchaná.*<sup>4</sup>

Analógiou uvedeného je možné konštatovať, že kriminálno-policiajným poznaním sú plnené *informačné, sociálne, právne, výchovné, preventívno-represívne, bezpečnostné, policajné, spravodajské, operatívne a v neposlednom rade procesné funkcie*. V daných súvislostiach kriminálno-policiajné poznanie predstavuje:

- *saturáciu potrieb (spoločenských, občianskych, policajných, operatívnych, procesných, praktických, teoretických, základných, aplikačných),*
- *špecifický podsystem činností (má svoju osobitú genézu, prvky, vnútorné vzťahy medzi prvkami, vzťahy prvkov k okoliu, je model, ...),*
- *svojou podstatou riešenie problému (definovanie otázok, východísk, cieľov, postupov, výstupov, hodnotení, ...),*
- *selekcii nových informácií a vytváranie informačných sietí (zdroje, zber, uchovanie, triedenie, interpretácia – vo vzťahu k využitiu),*
- *adekvátnu aplikáciu právom regulovaných postupov (na základe už skôr spracovaných informácií),*
- *špecifický prejav aktivít, ktoré vykonávajú kompetentné orgány štátnej správy (ich obsah a štruktúru tvoria opatrenia a úkony),*
- *prejav účelovo a cieľavedome aplikovaných aktivít (pri realizácii sa plnia konkrétne úlohy),*
- *riadené aktivity (intencionálna činnosť, na jej aplikáciu sú vytvárané podmienky uľahčujúce sebarealizáciu jej subjektov) apod.*

K uvedeným tézám je vhodné dodať, že základný predpoklad úspechu pri realizácii tejto špecifickej policajnej činnosti určuje úroveň koordinácie. Jej význam teoreticky možno zdôvodniť využitím analytickej a funkcionalistickej (konštruktivistickej) charakteristiky jeho realizačného systému. Následne v praxi takto spracované teoretické poznanie je možné využiť pri skúmaní koordinačných vzťahov, hodnotení ich prínosov a projektovaní.

Z charakteristík realizácie kriminálno-policiajného poznania vyplýva aj ich personálna, ekonomická, technická a iná náročnosť. Realizujúci príslušníci (*policajno-bezpečnostné orgány*) v tomto účelovom poznaní plnia zložené (*náročné*) úlohy, mnohokrát dlhodobo, pri ktorých je nevyhnutné intenzívne zasahovať do práv a slobôd občanov, čo vyžaduje osobitné

---

<sup>4</sup> MUSIL, J. Použití operativní techniky k důkazním účelům v trestním řízení, s. 19.

postupy, kontrolu a pod. Podobne je možné hodnotiť aj výsledky a efekty kriminálno-policiajného poznania v ich kontinuálnej nadväznosti na realizáciu následného konania (*policiajného, súdneho*). Ilustratívne sa dá povedať, že výsledky policiajného konania sú pomerne významne determinované výstupmi z kriminálno-policiajného poznania. Táto skutočnosť musí byť pri jeho realizácii akceptovaná a hodnotená najmä z hľadiska pridanej hodnoty, funkcionality, kvality, aktuálnosti, akcieschopnosti a pod. V danej súvislosti niet argumentov, ktorými by bolo možné znížiť význam koordinácie pri realizácii tejto špecifickej policiajnej poznávacej činnosti.

Aj napriek týmto racionálnym argumentom sú v policiajnej praxi registrované situácie, ktoré neumožňujú koordinovane realizovať toto poznanie. Je to tak preto, lebo koordináčne vzťahy majú reálnu podobu. Pri ich hodnotení je potrebné zohľadňovať aj situácie, v ktorých je možné iniciovať vznik, existenciu a zánik koordinácie. Predovšetkým touto fakultatívnou argumentáciou možného vzniku koordináčnych vzťahov je umožnená existencia situácií, v ktorých nie je možné aplikovať koordináciu.

Rešpektujúc potreby praxe v systéme kriminálno-policiajného poznania sú obligatórne vytvárané koordináčne vzťahy:

- na základe rozhodnutia orgánu činného v trestnom konaní,
- na základe identity potreby, ktorá je vymedzená informačnými výstupmi z účelovo realizovaných procesov spravodajskej činnosti, eventuálne OPČ, začatiu trestného stíhania predchádzajú účelovo realizované procesy spravodajskej činnosti, resp. OPČ (*analýza*);
- ak je to podmienené vzniknutou, resp. vznikajúcou kriminálno-policiajnou situáciou, sú plnené z hľadiska spoločenských potrieb náročné poznávacie úlohy,
- v priebehu realizácie procesov OPČ nie je možné utajiť použité operatívne sily a prostriedky, resp. ak využitie týchto síl a prostriedkov je účelné aj po začatí trestného stíhania,
- nie je odhalený a objasnený zločin (*osobitne páchaný organizovanými, zločineckými, extrémistickými a teroristickými skupinami*),
- totožnosť páchatela je známa, ale tento sa zdržuje na neznámom mieste, je predpoklad, že pácha trestnú činnosť (*v sérii, pokračujúcu, a pod.*),
- vo všetkých ďalších prípadoch, ak sú k dispozícii určité poznatky o spáchanom trestnom čine, ale:
  - nie sú zistení spolupáchatelia trestného činu alebo nebola zaistená podstatná časť hodnôt, ktoré boli získané trestnou činnosťou;
  - existuje dôvodné podozrenie, že páchatel sa dopustil ďalšej, dosiaľ nezistenej trestnej činnosti;
  - vyhladávanie a vykonanie dôkazov (*vyšetrovacích úkonov*) je bez využitia spravodajských informácií, resp. operatívnych informácií sťažené,
- nie sú zaistené veci pochádzajúce z trestnej činnosti, resp. zaistené zisky z trestnej činnosti..

Je zřejmé, že tento výpočet nie je konečný. Je tomu tak preto, lebo funkcie kriminálno-policiajného poznania sú podmienené jeho akceptáciou, a to najmä zo strany spoločnosti. Tá, rešpektujúc potreby, vytvára právne a inštitucionálne predpoklady pre vznik týchto interakcií v systéme policajného konania a pod.

## 2. Trestný čin – objekt poznania

Kriminalitu – spoločenský, heterogénny jav, súhrn spáchaných trestných činov ako objekt poznávania skúma celý rad vedných disciplín. Pri jej skúmaní (*explanácii*) sú využívané multidisciplinárne a interdisciplinárne prístupy, a to najmä vo vzťahu k poznaniu trestného činu. Z týchto dôvodov majú medzi týmito vednými disciplínami dominantné postavenie trestné právo, kriminológia, kriminalistika a policajné vedy (*policajné teórie a výskum*). Zjednodušene je možné uviesť, že účelom tohto poznávania je vytvárať vhodné podmienky na zabezpečovanie kontroly kriminality (*na realizáciu preventívnych a represívnych opatrení vytvárať predpoklady na zabezpečenie neodvratnosti trestného postihu za páchaný a spáchaný trestný čin*).

Základná charakteristika trestného činu je vymedzená v *trestnom práve*, a to vo všeobecnej, ale aj v konkrétnej podobe (*trestný čin – prečin, zločin, obzvlášť závažný zločin resp. ich jednotlivé skutkové podstaty*). Vychádzajúc z analýzy uvedených charakteristík a prístupov k ich právnej kvalifikácii je možné konštatovať, že veda trestného práva sa zaoberá predovšetkým myšlienkovým procesom rozhodovania, normatívnym vymedzením, výkladom a teoretickou štrukturálnou analýzou trestného činu, ako aj procesnými predpokladmi a justičnými spôsobmi sledovania kriminality. Táto veda uvádza dogmaticky do platnosti politické zásady právneho štátu, v ktorom sú rešpektované demokracia, humanizmus a právo.

Podľa slovenského trestného práva je jediným a výlučným základom trestnej zodpovednosti *de facto i de iure* trestný čin.<sup>5</sup> Pojem trestný čin je vymedzený ako protiprávny čin, ktorého znaky sú uvedené v Trestnom zákone, ak tento zákon neustanovuje inak.<sup>6</sup> Z uvedenej definície možno vyvodit' dve obligatórne podmienky, ktoré musia byť súčasne splnené. Je to protiprávnosť činu a znaky uvedené v Trestnom zákone, t. j. znaky skutkovej podstaty trestného činu.

Trestný čin, páchatel'a, obeť trestného činu a kontrolu kriminality (*prevažne zo spoločenských, právno-sociologických hľadísk*) skúma aj kriminológia.<sup>7</sup> Vo všeobecnosti je možné konštatovať, že v rámci tejto vednej disciplíny, v jej účelovo vytvorených náukách, ide o analýzu javových reálnych foriem a okolností, ktoré súvisia so vznikom, vývojom a kontrolou kriminality v spoločnosti.<sup>8</sup>

<sup>5</sup> IVOR, J., ČENTĚŠ, J., KORGO, D., MAŠL'ANYOVÁ, D., POLÁK, P., ZÁHORA, J. Trestné právo hmotné 2: Osobitná časť, s. 85.

<sup>6</sup> ZÁKON č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších noviel, § 8.

<sup>7</sup> KAISER G. Kriminologie. Úvod do základů, s. 1 „Kriminologie je uspořádaný celek empirického vědění o zločinu, zločinci, negativní sociální „nápadnosti“ a o kontrole tohoto chování.“

<sup>8</sup> Náukou rozumieme vedný útvar, ktorý nespĺňa všetky obligatórne požiadavky kladené na plnohodnotný vedný odbor, t. j. nemá presne definovaný predmet skúmania, nemá vypracovaný

Napríklad kriminologická veda „etiológia“ skúma kriminalitu ako hromadný jav, ktorý je síc súbom jednotlivých trestných činov, ale nie je ich prostým súčtom. To znamená, že kriminologické skúmanie tohto javu sa teda úplne nevzťahuje na individuálne trestné činy (osobitne na trestnoprávne konanie, kde sa dokázanie strohej príčinnnej súvislosti medzi konaním a jeho dôsledkom nevyhnutne vyžaduje).

Fenomenológia je veda o javoch. Kriminologická fenomenológia sa teda zaoberá charakteristickými prejavmi kriminality, pôvodnými podkladmi vypovedajúcimi o jej stave, úrovni, štruktúre a dynamike.

Kriminologické poznatky o javových stránkach trestných činov sa využívajú pri rozmanitých komparáciách, napríklad historických (vypovedajú o vývojových tendenciách a trendoch kriminality), teritoriálnych (medzinárodné, regionálne alebo miestne porovnania), upozorňujú na vývojové, štruktúrne a iné anomálie (prudké nárasty a nápadne zmeny štruktúry kriminality), osobitne pre potreby prognózovania. Často sú podnetom na skúmanie príčin opísaných javov alebo skúmanie možností na ich kontrolu. Fenomenológia kriminality je systémovo spätá s etiológiou kriminality, jej kontrolou a ďalšími súčastami kriminológie.<sup>9</sup>

Z výsledkov poznania policajnej praxe v Slovenskej republike vyplýva, že širokospektrálne kriminologické poznanie nie je adekvátne využívané (napríklad výstupy kriminologického prognózovania). Príslušníci policajnej praxe sú povinní túto evidentne registrovanú rezervu využiť pri plnení úloh, ktoré im vo forme právnych noriem delegoval občan (poznámka autorov).

Pri poznávaní trestných činov v danej súvislosti urobila dôležité kroky a pripravila dobré východisko pre ďalšiu prácu kriminalistika. Na objektivizáciu tejto skutočnosti je možné využiť jej orientáciu (najmä v posledných rokoch) na určitú unifikáciu základných pojmov a kategórií týkajúcich sa osobitostí poznávacieho procesu kriminalisticky významných udalostí. Dá sa povedať, že táto vedná disciplína vytvorila vhodný východiskový priestor na orientáciu aj na konštituovanie iných špeciálnych disciplín, najmä konštituovanie policajných vied (teórie). Vzhľadom na historickú a súčasnú vedecko-teoretickú akceptáciu vytvára kriminalistika pre realizáciu procesov kriminálno-policajného poznania metodologický, metodický a technický aparát.

V danom kontexte samotná charakteristika kriminalisticky významnej udalosti upozorňuje na to, že obsah, ale najmä rozsah poznávania trestného činu je vždy zhodný predovšetkým s jeho skutkovými okolnosťami v trestnoprávnom zmysle. Tieto okolnosti v podobe skutkovej podstaty daného trestného činu tvoria *de facto* aj samotný účel a cieľ kriminalistického poznávania. Avšak cesta k dosiahnutiu týchto met je neraz veľmi zložitá a náročná. Empirické skúsenosti ukazujú, že v tomto procese sa subjektom kriminalistického poznávania

---

svoj kategoriálny aparát, systém používaných metód, systém teórie a pod.,. To však neznamená, že by nebol významnou súčasťou vedy.

<sup>9</sup> HOLCR, K a kol. Kriminológia, s. 19.

(odborníkom na kriminalistiku) stavajú do cesty rôzne prekážky objektívnej i subjektívnej povahy, ktoré neraz vyvolávajú až určité pocity skepsy. Na druhej strane možnosti poznatkov kriminalistiky a iných špeciálnych disciplín (napríklad forenzných) a ich dôsledná realizácia vytvárajú akýsi gnozeologický optimizmus. Podstata tohto optimizmu spočíva v tom, že existujú reálne cesty poznania každého trestného činu, ide iba o to, ako sa týchto možností poznávania orgány (príslušníci polície) dokážu kompetentne zmocniť.

*Kriminalisticky významná udalosť (kriminálny delikt) v danej súvislosti je charakterizovaný ako: určitý dej (činnosť), proces, jav, ktorý sa stal v minulosti, prípadne ešte trvá, ktorého spoločensky negatívne následky vyžadujú, aby bol poznávaný a skúmaný kriminalistickými metódami a prostriedkami.*<sup>10</sup> Základnou charakteristickou črtou tejto udalosti je, že vznikla v minulosti. To znamená, že kriminalistický pohľad (poznanie) na ňu má retrospektívnu povahu. Hlavným zmyslom tohto poznávania je, či daná udalosť bola spôsobená zavineným konaním konkrétnych osôb. V tomto kontexte potom prvkami, ktoré tvoria základnú štruktúru kriminalisticky významnej udalosti, sú:

- objekt, na ktorý je pôsobené (napríklad určitý priestor – miesto, materiálne predmety, ľudia, zvieratá, ktoré sa v tomto priestore v inkriminovanom čase nachádzali),
- pôsobiaci objekt, ktorý v miestnej a časovej súvislosti, priamym pôsobením – konaním, aktívnou činnosťou človeka alebo pôsobením prírodnej sily vyvolal zmeny na iných objektoch,
- povaha pôsobenia, v kriminalistickom zmysle slova chápaná ako pohyb vyvolaný určitým druhom energie (mechanickej, chemickej, biologickej, sociálnej povahy a pod.),
- zmeny, ktoré sa z kriminalistického hľadiska chápu ako zmeny štruktúry (napríklad úbytok alebo prírastok materiálu – substrátu, zmeny formy, a to tak v materiálnom prostredí a na materiálnych objektoch, ako aj vo vedomí ľudí), ktoré sa prejavujú na objektoch, na ktoré bolo pôsobené, ako aj na pôsobiacich objektoch.

Rešpektujúc svoj špecifický predmet, kriminalistiku pri poznávaní trestného činu zaujímajú kriminalisticky relevantné znaky (stopy) trestného činu; systém týchto znakov sa v teórii nazýva kriminalistická charakteristika trestného činu.

*Kriminalistická charakteristika trestného činu je popisom kriminalisticky relevantných vlastností trestného činu, t. j. takých vlastností, ktoré ovplyvňujú tvorbu stôp a kriminalistický proces poznania trestného činu.*<sup>11</sup>

Z trestnoprávneho, kriminologického a kriminalistického skúmania trestného činu vyplýva, že hlavným fenoménom jeho poznávania je práca s informáciami. Táto práca má celkom prirodzene preventívny a represívny aspekt a význam. Preto v záujme rýchlosti a efektivity

---

<sup>10</sup> K uvedenému je vhodné dodať, že ak to okolnosti vyžadujú, aj metódami a prostriedkami iných činností (osobitne policajných – kriminálno-policajného poznania).

<sup>11</sup> ŠIMOŤEK, I. a kol. Kriminalistika, s. 360.

procesov kriminálno-polícijného poznania je vhodné, aby príslušníci polície v konkrétnom systéme skúmali s hodnotili:

- základné znaky skutkovej podstaty určitého druhu (*alebo konkrétneho*) trestného činu (tie sú uvedené vo všeobecnej, ale najmä v osobitnej časti Trestného zákona),
- kriminologické poznanie a kriminalistická charakteristika určitého druhu trestných činov, v ktorej dominujú znaky ako odrazové vlastnosti osoby páchatela, účastníkov na spáchaní trestného činu, poškodeného a predmetov, ktoré v tejto súvislosti používali.

Otázkou však je: „Je toto poznanie postačujúce pre realizáciu kriminálno-polícijného poznania?“ Odpoveď polícijnej praxe na takto sformulovanú otázku je jednoznačná – „nie“.

Pri zdôvodňovaní tohto stanoviska je možné uviesť, že súčasná kvantitatívna a kvalitatívna úroveň foriem trestnej činnosti stále nepriaznivejšie ovplyvňujú situáciu na úseku ich poznávania. Skutkovou povahou zložitých trestných činov, napríklad hromadné, pokračujúce, trvajúce – páchané nepretržite aj niekoľko rokov, páchané subjektmi kriminálnych skupín, neraz presahujúce aj teritória štátov, so sofistikým akcentom, vytvárajú veľmi zložitú kriminálno-polícijnú situáciu (spravodajské, operatívne, vyšetrovacie...). Prax potvrdzuje, že pôsobenie všetkých uvedených momentov výrazne sťažuje poznávanie príčin a zákonitostí, ktorými sa riadi vývin existencie a funkcionality poznávaného objektu. V konkrétnej syntéze uvádzanú realitu príslušníci polície akceptujú. Uvedomujú si, že komplikovanosť gnozeologického prístupu v procesoch kriminálno-polícijného poznania spôsobujú najmä:

- špecifická zložitosť a značná variabilnosť poznávaného objektu – prvkov trestného činu (subjektom trestného činu je človek, poznávanie rozličných vlastností ľudí, najmä psychických, teda javových, ktoré sa vymykajú bezprostrednému pozorovaniu a meraniu),
- retrospektívne vyhľadávanie (získavanie) skúmanie a hodnotenie informácií o trestnom čine – nie sú dostupné priamemu a systematickému pozorovaniu, akcia a reakcia (výnimkou môže byť aplikácia kompetencií, ktoré vyplývajú z právnej, organizačno-riadiacej a taktickej regulácie spravodajskej činnosti a operatívno-pátracej činnosti),
- to, že skúmanie a hodnotenie systému trestného činu je vykonávané na základe subjektívne sprostredkovaných hodnôt jeho prvkov a interakcií, najmä vzťahov človeka ako subjektu (aj potenciálneho) trestného činu k inému človeku (poškodený, obeť), resp. k spoločenstvu, spoločnosti,
- konkrétne prostredie, v ktorom sú získavané, skúmané a hodnotené informácie o trestnom čine (sociálne),
- latencia príčin, podmienok vzniku, existencie a zániku prvkov kriminálneho konania (genéza ich existencie),
- aktivita subjektov trestného činu (sú súčasťou spoločnosti) a pod.

Z týchto dôvodov presadzujú gnozeologický optimizmus, že páchané a spáchané trestné činy sú plne poznateľné. Platnosť uvedenej konštatácie je evidentná najmä za predpokladu, že príslušníci pri účelovej realizácii kriminálno-policiajného poznania využívajú adekvátne, praxou a teoretickou explanáciou overené zdôvodnené postupy a prostriedky. Pri napĺňaní účelu a dosahovaní cieľov tohto poznávania vychádzajú z:

a) *ideálnej obsahovej štruktúry modelu (znaky skutkovej podstaty trestného činu, ktorý sa najviac približuje povahe udalosti), ktorý je vytvorený množinou faktov alebo informácií o javových vlastnostiach a o podstate objektu, dokazujúcich jeho samotnú existenciu (udalosti, napríklad povaha spoločensky škodlivého následku, existencia osôb so statusom poškodeného, svedka, páchatel'a alebo účastníka tejto udalosti, existencia zmien v podobe materiálnych stôp, existencia ďalších príznakov alebo indikátorov),*

b) *reálnych zdrojov informácií (nositelia informácií o relevantných skutočnostiach danej udalosti, prejavujúcich sa v reálnom materiálnom prostredí a vo vedomí určitých osôb), ktoré im umožňujú zisťovať a získavať informácie a fakty potrebné na poznanie a riešenie danej udalosti. Poznanie obsiahnuté v týchto zdrojoch je združenou informáciou. Tá je rozložená podľa okolností – buď v jednom nositeľovi (napríklad poškodený má vytvorený subjektívny obraz o udalosti alebo jej sekvenciách, ale súčasne môže byť objektom – nositeľom, napríklad biologických, mechanoskopických stôp a pod.), alebo informácia o jednej skutočnosti je rozložená na viaceré objekty (napríklad daktyloskopické, trasologické odtlačky páchatel'a na všetkých premetoch, s ktorými prišiel do styku). V týchto intenciách je možné uviesť, že pre príslušníkov polície práve tieto zdroje vytvárajú reálne možnosti zmocnenia sa relevantných faktov (o faktoch je možné v danej súvislosti hovoriť až vtedy, keď subjekt poznávania vyčlení uvedené skutočnosti a informácie o nich z daného zdroja a zrozumiteľným i zákonným spôsobom ich zadokumentuje (zafixuje) a identifikáciou určí ich príslušnosť k poznávanej udalosti a aktuálny význam). Týmto spôsobom doteraz „potenciálnu“ informáciu (fakt) pretransformujú na „aktuálnu“ informáciu a pri dodržaní trestno-procesných postupov na „dôkaz“,*

c) *výstupných informácií z analytickej činnosti a apriórnych informácií – (syntéza), z analýz (iných logických operácií) rôznych druhov informačných sietí (zdrojov, napríklad informačných systémov), kriminálno-policiajnej situácie a pod.<sup>12</sup>*

Pri objektivizácii uvedeného je vhodné uviesť, že na začiatku realizácie kriminálno-policiajného poznania spravidla vždy existuje informačný deficit týkajúci sa povahy a charakteru poznávanej udalosti (v ktorej sa vidí alebo predpokladá páchaný, resp. spáchaný trestný čin). Pri postupnom odstraňovaní tohto informačného deficitu významnú a nezastupiteľnú funkciu plnia najmä procesy spravodajskej činnosti a operatívno-pátracej činnosti. To potvrdzuje, že vzhľadom na účel a konkrétny obsah sú procesy spravodajskej činnosti a operatívno-pátracej

---

<sup>12</sup> Tieto skutočnosti potvrdzujú, že v kriminálno-policiajnom poznaní nie je možné spochybniť význam poznávania trestných činov trestným právom, kriminológiou, kriminalistikou a inými vednými disciplínami. Z praxe je zjavné, že práve výsledky týchto poznání majú osobitný význam aj pre realizátorov spravodajskej a operatívno-pátracej činnosti, ktorých procesy sú účelovo realizované pri poznávaní trestných činov.

činnosti v systéme realizácie kriminálno-policačného poznania dôležitým článkom v sústave opatrení, ktoré prijíma štát na ochranu právneho poriadku a zákonnosti.<sup>13</sup>

### 3. Kriminálna charakteristika trestného činu – objekt kriminálno-policačného poznania

Z empirického poznania vyplýva, že na zabezpečenie metodického prístupu pri poznávaní trestného činu je vhodné, ak príslušníci polície využívajú vypracované *modelové (typové) kriminálne charakteristiky trestného činu*.

*Kriminálna charakteristika trestného činu je definovaná takými vlastnosťami, ktoré ovplyvňujú jednak vznik a prejav informácií a faktov o formách trestnej činnosti, ako aj relevantné poznanie vo vzťahu k úspešnému účelovému projektovaniu a realizovaniu procesov kriminálno-policačného poznania.*

Rešpektujúc konkrétne praktické potreby, v obsahu tejto charakteristiky sú zastúpené znaky trestnoprávných, kriminologických, kriminalistických a iných charakteristík trestného činu, výstupy analýz kriminálno-policačných situácií, transfery určitých informačných systémov, zovšeobecnené skúsenosti príslušníkov polície a pod.

Dá sa povedať, že ide v podstate o najbohatší a najaktuálnejší metodicky informačný obsah spracovaný na účely poznávania trestných činov (*ale aj prevencie a vyšetrovania*). Z hľadiska potrieb úspešnej realizácie kriminálno-policačného poznania kriminálnu charakteristiku trestného činu (*systémový model*) tvoria predovšetkým:

- typické formy páchania trestnej činnosti (*skutková podstata, štádiá, trestná súčinnosť, ...*),
- typické situácie v čase páchania trestného činu, pred a po spáchaní trestného činu,
- typické vlastnosti potenciálneho páchatel'a (*pohlavie, vek, vzťah k miestu udalosti, intelektuálna vyspelosť, odbornosť, kriminálna minulosť (skúsenosť), a pod.*),
- účel kriminálneho konania, sledované ciele páchatel'ov,
- motivácia a motívy páchania daného druhu trestných činov,
- typické spôsoby správania sa páchatel'a (*aj potenciálneho, pred spáchaním trestných činov, v priebehu páchania a po ňom*),
- povaha a osobitosti správania sa obete (*pred spáchaním trestných činov, v priebehu páchania a po ňom*),
- typické reálne, analytické a transferové (*apriórne*) informácie,
- osobitosti impulzov (*podnetov a indikátorov*) odhaľovania a objasňovania určitého druhu trestných činov a spôsoby ich identifikácie a preverovania,

---

<sup>13</sup> Základnou vlastnosťou týchto postupov je práca s informáciami. Sú to informácie predovšetkým z ekonomického sektora (o pohybe peňazí a tovaru, daňové podklady, zámary), ďalej informácie pochádzajúce predovšetkým z okruhu kriminálnej skupiny (o hierarchickej štruktúre organizácie, najdôležitejších osobách, stykoch, informácie o pohybe a kontaktoch určitých kľúčových osôb doma i v zahraničí, o ich hobby, zvykoch, štýle života) a iné.

- typické kriminálno-polícajné situácie,
- osobitosti tvorby a preverky verzií, plánovania a organizácie kriminálno-polícajného poznania,
- osobitosti typických počiatočných a následných opatrení a úkonov v kriminálno-polícajnom poznaní.<sup>14</sup>

Zhromažďovanie faktov a informácií o prvkoch tohto systémového modelu, ich nepretržitá aktualizácia, spracovanie a transfery vytvárajú určitú sumu východiskových informácií o tzv. *predpolí* poznávania daného druhu trestných činov (*kriminality*). Zabezpečovanie tohto „informačného manažmentu“ pre reálne potreby úspešnej realizácie kriminálno-polícajného poznania sú povinní vykonávať všetci príslušníci a pracovníci polície na jednotlivých stupňoch riadenia a v prípade potreby účelovo zriadené koordinačné centrum. Tieto realizačné subjekty pri plnení tejto úlohy venujú osobitnú pozornosť poznávaniu znakov, ktoré určujú identitu spôsobu páchania trestného činu:

- intelektuálna príprava činu páchatel'a, plánovanie, organizovanie a vykonanie,
- typovanie objektu napadnutia,
- nadväzovanie kontaktov s napadnutým objektom,
- príprava vhodných prostriedkov na spáchanie trestného činu (*nástroje, zbrane, dopravné a komunikačné prostriedky...*),
- vytváranie vhodných podmienok uľahčujúcich spáchanie činu,
- prípravné vytváranie alibi,
- nadväzovanie kontaktov so spolupáchateľmi,
- spolupráca so spolupáchateľmi pri príprave činu,
- príprava prístupových a únikových ciest,
- príprava úkrytov,
- poznávanie objektu a predmetu záujmu (*režim, ochrana, dovolená manipulácia a pod.*),
- vytváranie vhodných zámienok a legiend – uľahčujúcich nadväzovanie styku s napadnutým objektom a vstup na miesto činu,
- inscenácie v štádiu prípravy,
- voľba predmetu útoku,
- voľba lokality a miesta (*trestného*) útoku,
- voľba termínu spáchania činu,
- využitie vzťahu páchatel'a k lokalite a miestu napadnutia, predmetu záujmu, poškodenému,
- využitie postavenia medzi občanmi a v spoločnosti, jeho zneužívanie,
- využitie vhodných podmienok na spáchanie trestného činu,
- spôsob príchodu do priestoru (*lokality*) a na miesto činu,

<sup>14</sup> LISONĚ, M., VAŠKO, A. a kol. *Teória kriminálno-polícajného poznania*, s. 82 a nasl.

- ničenie stôp na trase príchodu,
- spôsob prekonania prekážky (odporu),
- potreba a spôsob využívania prostriedkov (*nástrojov, zbraní – ozbrojený páchatel'...*),
- spôsob konania páchatel'a bezprostredne pri realizácii kriminálnej aktivity (*trestnom útoku*),
- potreba spolupráce a spolupráca so spolupáchateľmi pri páchaní (*komunikácia...*),
- ochrana pred vyrušením a odhalením,
- správanie sa páchatel'a na mieste činu (*istota, intelekt, zručnosť, kriminálna skúsenosť a pod.*),
- sprievodné správanie sa páchatel'a na mieste činu (*spí, konzumuje jedlo, alkohol, fajčí, vykonáva osobnú potrebu a pod.*),
- reakcie páchatel'a na vyrušenie (*odhalenie jeho prebiehajúceho kriminálneho konania*),
- nakladanie s predmetom útoku (*napríklad záujmu*),
- spôsob odchodu z miesta činu,
- ničenie stôp na trase odchodu,
- nakladanie s použitými prostriedkami po spáchaní činu,
- dodatočný návrat páchatel'a na miesto činu,
- pokračovanie v páchaní trestného činu (*séria, kriminálna prognóza*), recidíva,
- dodatočné vytváranie alibi,
- inscenácia, fingovanie po spáchanom čine,
- spolupráca a komunikácia so spolupáchateľmi, resp. inými subjektmi (*priekupník, obchádzateľ'...*),
- ukrývanie sa a pod.

Z tohto neukončeného výpočtu je zrejmé, že tieto znaky predstavujú mnohotvárne javy, integrujúce aktivity motorickej a psychickej povahy. Niektoré z týchto komponentov sú po obsahovej stránke vymedzené pomerne presne a zahrňujú v sebe len úzky okruh aktivít. Naproti tomu vymedzenie niektorých komponentov je značne vágne a zahrňuje v sebe pomerne rozsiahlu a rôznorodú činnosť. Za dôležité je však možné označiť, že systémové vnímanie týchto komponentov vo vzťahu k realizácii kriminálno-policiajného poznania vykazuje konkrétnu pragmatickú relevanciu. Prax potvrdzuje, že v kriminálno-policiajnom poznaní tento prístup príslušníkom polície umožňuje:

- konkrétne vymedziť objekt a predmet tohto špecifického poznávania,
- vykonávať analýzu objektu poznávania,
- určiť existenciu alebo absenciu identity kriminálnych aktivít,
- určovať následnosť a iné interakcie medzi kriminálnymi aktivitami, ako medzi nimi a prostredím,
- začleňovať tieto aktivity do jednotného celku,

- určovať taktiku a metodiku poznávania a pod.<sup>15</sup>

Úlohou príslušníkov polície je poznávať trestné činy, teda kriminalitu, a na základe toho prijímať účinné opatrenia na zabezpečení jej kontroly.

### **Záverečné úvahy**

*Kriminálna charakteristika predstavuje významný poznávací prostriedok, ktorý príslušníci polície využívajú pri účelovej realizácii kriminálno-polícajného poznania a pod. Napríklad pri myšlienkovom modelovaní vlastností neodhaleného trestného činu, resp. možných aktivít a vlastností o nezistených subjektov trestného činu v procese dokazovania (pri odhaľovaní a objasňovaní tzv. sofistikovaných trestných činov a pod.).*

Informácie o kriminálnej charakteristike trestného činu majú význam aj pri vytváraní evidenčných a informačných systémov, ktoré predstavujú pre príslušníkov polície dôležitý nástroj pri plnení stanovených úloh.

Podobne je možné načrtnúť význam poznania kriminálnej charakteristiky aj pre teórie, v ktorých sú systémovo sumarizované praktické skúsenosti zo zabezpečovania kontroly kriminality. Na základe takto získaného poznania sú policajnými teóriami spracované konkrétne metodiky odhaľovania, objasňovania a dokazovania trestných činov.

Treba zdôrazniť, že vedeckým skúmaním vlastností kriminálnej charakteristiky je vytváraná informačná báza prognózovania kriminality. Jeho výsledky sú využívané pri určovaní stratégie kontroly kriminality a pod. Z tohto konštatovania vyplýva, že praktický a teoretický význam poznania (modelovania) kriminálnej charakteristiky je širokospektrálny.

### **Použitá literatúra**

MUSIL, J. Použití operativní techniky k důkazním účelům v trestním řízení. In *Trestní právo* č. 4-5/1999, s. 17-21.

IVOR, J., ČENTĚŠ, J., KORGÓ, D., MAŠL'ANYOVÁ, D., POLÁK, P., ZÁHORA, J. *Trestné právo hmotné 2: Osobitná časť. 2. doplnené a prepracované vydanie*. Bratislava: IURA EDITION, 2010. 625 s. ISBN 978-80-8078-308-2.

*Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších noviel.*

---

<sup>15</sup> MUSIL, J. *Způsob páchání trestné činnosti a jeho kriminalistický význam*. Praha, 1982, s. 68. „V pojme způsob spáchání konkrétného trestného činu sú zahrnuté všetky činnosti páchatela, ktoré súvisia so spáchaním činu vo všetkých časových štádiách. Takže je potrebné získať i dostatok informácií, ktoré charakterizujú páchatelovu činnosť pri príprave, vykonaní a po dokonaní trestného činu. Spravidla najmenej náročné je získať informácie o činnosti páchatela pri vlastnom vykonaní činu. Na druhej strane býva väčšinou zložitejšie získať informácie, ktoré charakterizujú jeho rozhodovanie spáchať trestný čin, prípravu a činnosť po dokonaní trestného činu. Z hľadiska úspešnosti odhaľovania a objasňovania sú aj tieto informácie významné.“

- KAISER, G. *Kriminologie. Úvod do základů*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck Praha, 1994, 268 s. ISBN 80-7179-002-8.
- HOLCR, K. a kol. *Kriminológia*. Bratislava: IURA EDITION, 2008, 219 s. ISBN 978-80-8078-206-1.
- ŠIMOVČEK, I. a kol. *Kriminalistika. 2. nezmenené vydanie*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 1999. 660 s. ISBN 80-8054-117-5.
- LISOŇ, M., VAŠKO, A. a kol. *Teória kriminálno-polícajného poznania*. Bratislava: Wolters Kluwer, 295 s. ISBN 978-80-8168-839-6.
- MUSIL, J. *Způsob páchání trestné činnosti a jeho kriminalistický význam*. Praha, 1982, 287 s.
- ŽEGKLITZ, J. *Velké postavy politické filosofie*. Praha: Občanský institut, 1996, 223 s. ISBN 80-901659-5-8.